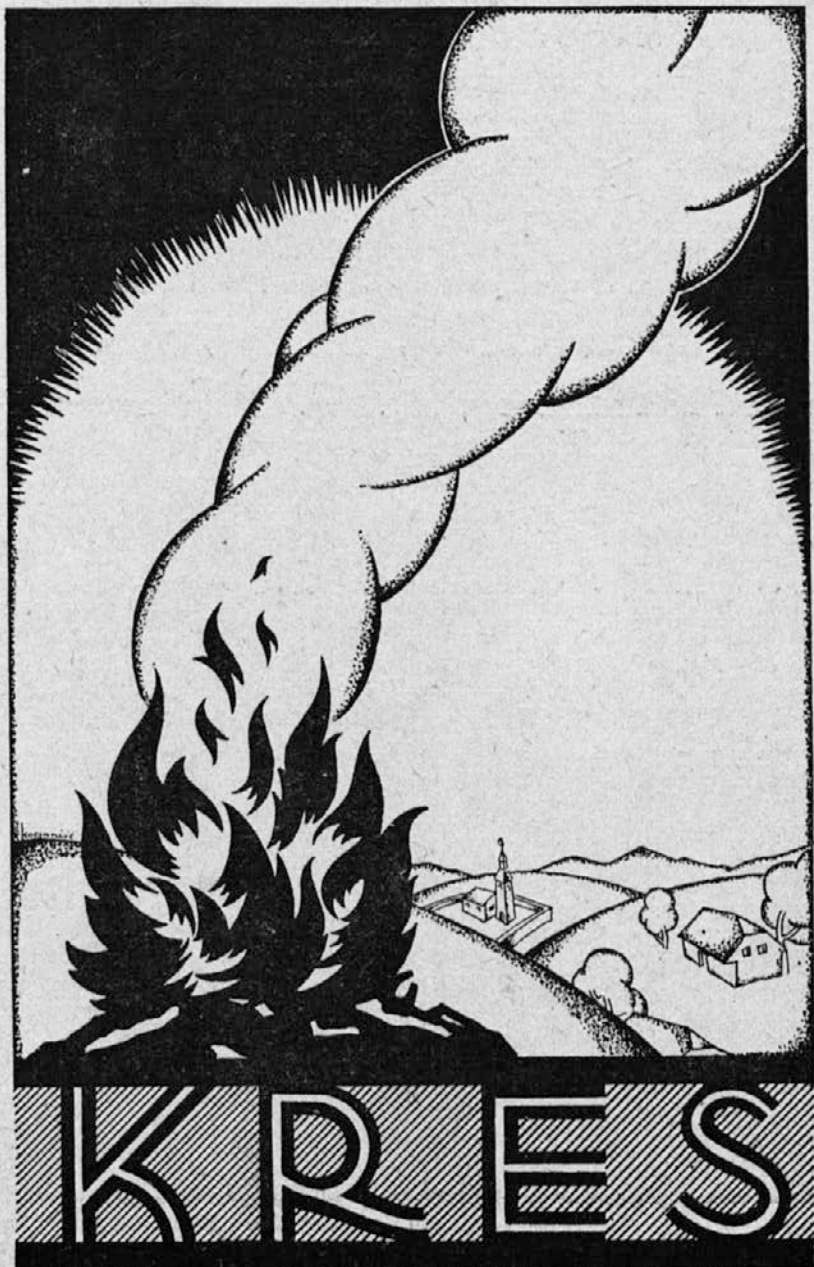

Poštnina plačana v gotovini.

ŠTEV. 7

* 1930 *

LETO I

Besede življenja

Fantovski molitvenik

Napisal škof dr. Gregor Rožman

Čas birmanja je tu. Botri, obdarite svoje birmance s fantovskim molitvenikom, ki ga je napisal velik prijatelj mladine, škof dr. Rožman. Vsi, ki ste ga že kupili, pokažite ga vsem drugim fantom pa tudi staršem, da ga kupijo fantom, ki izstopajo iz šole.

Naroča se pri Društveni nabavni zadrugi, pri Ničmanu, Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani.

Cena za vezan izvod z rdečo obrezo je 22 Din, z zlato obrezo 30 Din.

Nadžkofu
dr. Antonu Bonaventuri Jegliču
v sinovsko zahvalo in slovo.

Solze žalosti so nam fantom stopile v oči, ko smo poslušali poslovilno pismo našega ljubljenega velikega duhovnika in kneza ter zadnjikrat prejeli njegov višjepastirski blagoslov.

Vse naše duhovno življenje in napredek je bilo tako tesno združeno z njegovim delom, da se nam je neverjetna zdela novica, da se nadškof Jeglič poslavlja od ljubljene ljubljanske škofije.

Zato se posebno mi, slovenski fantje, čutimo dolžne, da se Vam, prevzvišeni gospod nadškof, kar najiskreneje zahvaljujemo za vse, kar ste nam bili, kar ste nam dali, kar ste nas učili, za nas molili, delali in trpeli kot naš višji pastir, oče, učitelj in prijatelj.

Hvala Vam, da ste nas naučili otroške ljubezni do Boga in do izpolnjevanja njegovih zapovedi.

Hvala Vam, da ste nas naučili sinovske vdanosti do svete Cerkve in njenih ustanov.

Hvala Vam, da ste nas naučili junaške zvestobe do našega ljubljenega kralja, države in naroda in da ste nam s svojim zgledom pokazali, kako moramo neustrašeno in požrtvovalno delovati za procvit in napredek naroda v lepi, ljubljeni naši državi.

Za slovo Vam, prevzvišeni, obljubljam, da se hočemo ravnati po Vaših naukih, da hočemo po Vašem velikem zgledu vse svoje življenje posvetiti ljubezni: do Boga, Cerkve, države in naroda.

Hvala Vam, Prevzvišeni gospod nadškof, še za zadnjo veliko ljubezen, da ste za naslednika izbrali prevzvišenega škofa dr. Gregorija Rožmana, našega ljubljenega učitelja in vodnika. To nas oburi slovesa tolaži, ker v novem škofu vidimo Vas, v njegovem delu Vaše delo, kateremu obljubljam vso svojo vdanost in zvestobo.

Prosimo Vas, Presvetli, molite za nas in nas blagoslovajte, da postanejo naša srca neomajna, naše duše čiste, naša volja jeklena!

Stranik Dragoman:

Mlada pesem

*Na korajžo, ljudje!
Svet sem v tečajih zagrabil z rokami,
pesem zavriskal sem v vzhod in zapad,
pomlad prepeva mi v stisnjeni pesti —
kdo je še mlad?*

*To uro so steze odkrite do božjih domov.
Pojdem brez palice, torbe in kruha
in v solncu prepeval bom bele molitve —
kako je naš Bog močan!*

*Brez velikih glav in brez sivih papirjev
prebredel bom tesne doline in grozo gora,
na daljnem obzorju se v vrisku ustavim
prav blizu Boga.*

Cerkev, država pa vzgoja

(Iz okrožnice papeža Pija XI.)

A ker se morajo novi rodovi izobraziti v umetnostih in znanostih, ki služijo koristi in napredku človeške družbe, pa tega dela družina sama po sebi ne more opraviti, zato je nastala socialna ustanova šole, in sicer mnogo prej na pobudo družine in Cerkve kakor pa na pobudo države. Zato je šola po svojem zgodovinskem postanku in po svoji naravi pomožna in dopolnilna ustanova družine in Cerkve; zato po logični moralni nujnosti drugima dvema krogoma vzgoje ne sme nasprotovati, temveč mora pod kaznijo, da sicer svoj cilj zgreši in se spremeni v razdiralno delo, soglašati z njima v tako popolni moralni enodušnosti, da lahko tvori z družino in Cerkvijo skupaj eno samo svetišče, posvečeno edinole krščanski vzgoji.

To je odkrito priznal tudi neki laik, ki ga tako zelo proslavlja zaradi njegovih vzgojeslovnih spisov (toda, ker so okuženi po liberalizmu, nikakor niso vse hvale vredni); dejal je: »Če šola ni svetišče, je brlog«; in zopet: »Ako med šolsko, socialno, domačo in versko vzgojo ni soglasja, je človek nesrečen in neogljen.«

Prav iz tega sledi, da tako imenovana nevtralna ali laična šola, iz katere je verski pouk izključen, nasprotuje osnovnim načelom vzgoje. Sicer pa taka šola praktično tudi ni mogoča, ker po-

stane dejansko brezbožna. Glede te točke ni treba ponavljati izjav Naših prednikov, zlasti Pija IX. in Leona XIII., v času katerih se je laicizem v javnih šolah začel posebno bohotno šopiriti. Mi znova potrjujemo njihove določbe in obenem predpise cerkvenih kanonov, po katerih je obisk nekatoliških, nevtralnih in mešanih šol, to je, takih, ki so brez vsake razlike odprte katoličanom in nekatoličanom, za katoliške otroke strogo prepovedan; z ozirom na krajevne in časovne razmere in pa proti posebnemu jamstvu jih je mogoče kvečjemu tolerirati, toda edinole po sodbi škofovi. Prav tako niso katoličanom dovoljene tiste mešane šole (če so te edine in za vse obvezne, je stvar še slabša), v katerih se sicer vrši verski pouk ločeno sam zase, v drugih predmetih pa poučujejo nekatoliški učitelji katoliške učence skupaj z nekatoliškimi.

Kajti da ustreza šola pravicam Cerkve in krščanske družine in da jo lahko obiskujejo katoliški učenci, ni zadosti, če jim nudi tudi verski pouk (pogostokrat v preveč pičli meri). V ta namen je nujno potrebno, da ves šolski pouk in ustroj: učitelje, učne načrte in učbenike prešinja krščanski duh pod materinskim vodstvom in nadzorstvom Cerkve v vseh predmetih tako, da bo verski pouk zares temelj in krona vsega pouka v vseh vrstah šol: v osnovnih, srednjih in visokih šolah. »Treba je — če naj rabimo besede Leona XIII. — da se poučuje mladina v veri ne samo v gotovih urah, ampak da tudi iz vsega ostalega pouka diha vonj krščanske pobožnosti. Kjer to manjka, kjer ta sveti dih ne prešinja in ne ogreva src učiteljev in učencev, bo pač vsakršni pouk imel le malo uspeha; nasprotno bo povzročil čisto veliko škodo.«

Naj nam nihče ne oporeka, da država, v kateri je narod razdeljen na več ver, ne more urediti javnega pouka drugače kakor z nevtralnimi ali mešanimi šolami; kajti taka država mora urediti javni pouk na bolj pameten način in ga tudi more urediti celo laže s tem, da iniciativi in delu Cerkve in družin prizna popolno svobodo in svojo pravično podporo. Da je to v zadovoljstvo družin, v prospah pouka, miru in javnega reda izvedljivo, dokazuje dejstvo onih narodov, ki so sicer razdeljeni na več veroizpovedi, pa pri njih šolstvo vendarle ustreza vzgojni pravici družin, ne samo glede pouka — zlasti ker so za katoličane ustanovljene čisto katoliške šole — ampak tudi glede delivne pravičnosti, ker prispeva država denarno pomoč za vse šole, ki jih družine zahtevajo.

V drugih verskomešanih deželah pa se dogaja, da katoličani pod zaščito in vodstvom škofov in spričo neumornega truda svetne in redovne duhovščine in ne brez težke lastne obremenitve čisto na svoje stroške vzdržujejo katoliške šole za svoje otroke, ki jih zahteva od njih stroga obvezanost njihove vesti, in s hvalevredno

velikodušnostjo in stanovitnostjo vztrajajo pri svojem načrtu, da v polni meri zavarujejo, kot se glasi njihov klic, »katoliško vzgojo za vso katoliško mladino v katoliških šolah«. Če jih pri tem državna blagajna, kakor zahteva delivna pravičnost že sama po sebi, ne podpira, pa jih državna oblast nikakor ne more ovirati, ako se le vestno zaveda pravic družine in pogojev, ki so za zakonito svobodo neobhodno potrebni.

Tam pa, kjer se ovira ali kakorkoli krši tudi ta osnovna svoboda, katoličani tudi spričo velikih žrtev ne smejo odnehati vzdrževati in braniti svojih šol in zahtevati pravično šolsko zakonodajo.

Vse prizadevanje katoličanov za prosep in obrambo katoliških šol v kerist njihovih otrok je pristno versko delo in zato glavna naloga »katoliške akcije«; zato so Našemu očetovskemu srcu posebno drage vse hvale vredne tiste posebne družbe, ki se med raznimi narodi s tako veliko gorečnostjo trudijo pri tem tako potrebnem delu.

S prizadevanjem za katoliške šole svojih otrok — naj to na ves glas poudarimo in naj to dobro čujejo in priznajo vsi — katoličani kateregakoli naroda na svetu ne uganjajo vsled tega nikake strankarske politike, ampak izvršujejo le svoje versko delo, od katerega njihove vesti ni mogoče odvezati; tudi ne nameravajo odtrgati svojih otrok od telesa in duše naroda, ampak vzgojiti jih na najpopolnejši način tako, da bodo svojemu narodu kar največ koristili; kajti dober katoličan je prav pod vplivom katoliškega nauka že s tem samim tudi najboljši državljani, ki ljubi svojo domovino in se zvesto pokorava postavljeni državni oblasti, pa naj ima ta kakršnokoli zakonito državno obliko.

V šolah, ki soglašajo s Cerkvijo in krščansko družino, se pač nikdar ne bo pripetilo, da bi pouk v drugih predmetih v očividno škodo vzgoje nasprotoval verskemu pouku učencev; in če bo pri vestni vršitvi učiteljske službe treba razložiti učencem tudi zmotna in obsoje vredna dela, jih bodo učitelji na to tako pripravili in jim dajali obenem tak protistrup zdravega nauka, da bo njihova razlaga krščanski vzgoji mladine v korist, ne pa v škodo.

V takih šolah se tudi učenje živih narodnih in starih klasičnih jezikov ne bo nikdar vršilo na škodo npravnosti; kajti kakor poučuje mladino sv. Bazilij v svojem govoru o čitanju klasikov, bo krščanski učitelj posnemal zgled čebel, ki se usedejo na najlepši del cvetlice, drugega pa se ne dotaknejo. Ta potrebna previdnost — ki jo svetuje že poganski Kvintilijan — ne bo krščanskega učitelja prav nič ovirala, da ne bi sprejel in izkoristil vseh tistih dobrih stvari različnih strok in metod, ki jih naši časi nudijo, če se bo spominjal besed

apostolovih: »Vse preskušajte; kar je dobro, ohranite.« Zato se bo pri sprejemanju novih reči skrbno varoval, da starih in po večstoletni skušnji potrjenih dobrih in koristnih reči ne bo enostavno zametal, kakor na primer učenje latinščine, ki v naših dneh, kakor opazamo, nazaduje vedno bolj in bolj; to pa zaradi neupravičenega zametanja metod, ki se jih je tako uspešno posluževal zdravi humanizem, razvivši se v prvi vrsti zlasti v cerkvenih šolah. Te stare in plemenite navade zahtevajo, da se mladina, ki obiskuje katoliške šole, res vsekakor popolnoma času primerno izobrazí v raznih strokah in znanostih, toda obenem tudi solidno in temeljito, zlasti v zdravi filozofiji; vse drugače od natrpene površnosti onih, ki »bi bili morda potrebne reči našli, če bi ne bili stikali za nepotrebni.« Vsak krščanski učitelj se mora torej vedno spominjati na nauk, ki ga je Leon XIII. posnel s temile besedami: »Treba se je z večjo živahnostjo potruditi ne samo za uporabo primernih in solidnih učnih metod, ampak še veliko bolj za to, da se bo ves šolski in znanstveni pouk ujemal s katoliško vero, prav posebno v filozofiji, od katere je v veliki meri odvisna prava usmerjenost drugih znanosti.«

Fr. Jaklič:

Janez z Visokega

Maruša se je poslovila od vseh.

»Ostanimo si prijatelji in dobri!«

»Rezika, pametno se obnašaj, da se teti ne zameriš, veš, radi te imajo!... Nikar vso pot ne veči! Teta menda ne slišijo radi. Raji se kaj pametnega zmeni.«

Te potrebne opomine je dala mati hčerki na pot. In dobra hčerka je ubogala. Tako jo je nekaj naganjalo, da bi jo zakrožila na vse grlo, pa se je vendar premagovala in se razgovarjala s teto, ki je hotela vedeti to in ono.

Toda o gospodinjstvu ni vedela mnogo. Kuhala ni še nobenkrat in šivati je znala samo s hodnikovim konceem kaj debelega. Eh, vse drugače ji je pa tekel jeziček, ko je pripovedovala, kako je ptičem nastavljala, kako junaško se je s pastirji pretepal, kako se je boji sosedov hlapec in se pokori za greh: »Rezika, jaz te ljubim!«

Eh, kako je poskakovala pri teh ljubih spominih. Kako je krilila s prosto roko po zraku, kakor da bi hotela priklicati tolpo pastirjev na boj.

»Kaj te skrbi!« je odgovarjala predrzno znancem, ki so jo srečujoč vpraševali: »Reza, kam pa?«

Eh, kako bi bila povalila tega in onega po cesti, ako bi ne bil odjadral spotoma.

Teti Maruši seveda niso bile všeč vse dekletove lastnosti. Zdelo se ji je, da zna premalo gospodinjiti, da ne ve mnogo kuhinjskih skrivnosti in drugih malenkosti. Všeč ji je pa bila njena srčnost in bojevitost.

»To bo dekle!« si je mislila večkrat. »S to ne bo nihče pometal.«

Ah, kolikokrat si je želela poguma in moči, da bi bila svojim besedam in željam pomagala do veljave. Kolikokrat je morala zato odnehati, ker se je ni nihče bal.

Poslej bo pa na Višavi drugače. O, le naj da Janezu svoj del, toda vzeti bo moral mojo Reziko! O, ta ga bo že krotila, ako bo mislil tudi še potem na tistega dekliča v Samoti.

Te misli so se ji vrvale spotoma.

In ko se je Maruši zdelo, da jo že dovolj daleč spremlja, se je ustavila in rekla: »Rezika, dovolj daleč si mi odnašala; le vrni se! Pridna bodi in materi pomagaj v kuhinji! Meni si všeč. Ako boš pridna, te ne bom pozabila. Z moškimi se nikar ne pečaj!«

»I-jov! — Tako prevrnem vsakega, ki mi kaj hoče, da se komaj pobere. Vsi se me bojé.«

»Prav imaš!«

Maruša jo je ginjena objela in rekla:

»O, da bi bila že skoraj pri meni!«

Reziki se je zdelo objemčkanje čudno in nenavadno.

Zato je rekla:

»E, da bi ne bili vi moja teta, to bi vam pokazala!«

In je grozeče zamahnila s pestjo po zraku.

Nato je zavihrala kot burja nazaj brez slovesa.

»To je dekle!«

S tem prepričanjem je zrla Maruša za njo z lahkim sreem. Kmalu pa je prinesla rahla sapica glasno njeno popevanje:

Mi smo pa s kraja tacega,
da zvaljamo fanta vsacega.

Maruša je vlekla na ušesa in mrmrala predse:

»Res, kakor vijoglavka! Glas pa ima!«

Potem je pa tudi Maruša ubrala svojo pot. Še dolgo, dolgo so igrali v zraku odmevi — pesmi, s katero si je krajšala Rezika dolgočasno potovanje:

Holadri — holadra,
holadri — holadra,
holadrija, drija-drom.

Maruša je prišla dobre volje domov. Veselje je žarelo na njenem zgrbančanem obrazu, njena beseda je prijazno zvenela, oči so zrle ljubeznivo moža in Janeza in zgovorna je bila tako, kot je bila nekdanj, nekdanj, v časih, katerih se je Debeloglav komaj še spominjal. Vse je hotela vedeti, kaj so delali doma, kaj so jedli, kaj se je zgodilo posebnega...

In to se je zdelo vsem dobro, prijetno, in mož je veselo vzdihnil:

»Spreobrnjenje!... O, čast Bogu!... Pri Materi božji na Zaplazu se godé čudeži, to vidim... O, le zakaj moja ljuba Maruša ni že prej šla tja... Ah, imeli smo pekel, živ pekel, a sedaj bo na Višavi zopet raj, pravi raj, kakršen je mogoč na zemlji...«

Debeloglavovo srce je bilo polno pobožne hvaležnosti.

»O, tudi jaz prihitim k tebi, Mati božja zaplaška, da sprejmeš mojo srčno zahvalo, ter jo izročiš svojemu Sinu za čudež, ki ga je storil na moji ženi... Spreobrnjenje!...«

Ah, kako radostno je zakopitljalo Debeloglavovo srce, ko je po dolgem času poteklo iz njenih ust pristrčno ime: »Naš Janez.«

Tudi Janez je bil očaran. Zdelo se mu je, kakor odmev že davno pozabljene pesmi.

O, kako je bilo prijetno na Višavi! Povsod so bili zadovoljni obrazi, pristrčna beseda je prišla iz vsakih ust. Tega je bil najbolj vesel gospodar!...

Zato se ni mogel premagati in je v nedeljo v mraku razodel svoje veselje tudi ženi:

»Mara!... O, ko bi ti vedela, kako sem vesel, ker je zopet tako, kakor je bilo nekdanj, ko si bila ti vedno vesela in dobre volje in ni bilo med nama trde besede... O, da bi bilo vselej tako!... Obupal sem že bil in sem mislil, da ti je narejeno, sedaj pa vidim, da ti je božja pot pomagala... Sedaj vem, da Mati božja z Zaplaza pomaga vsakému, ki se zateče s svojimi prošnjami k njej... O, Mara, vem, da si goreče molila... In prav si imela!... Tudi jaz pojdem na Zaplaz... Materi božji se moram zahvaliti.«

»Kajpak, Janez!... Zahvaliti se moraš. Ta mi je pomagala... Glej!... Ko sem molila na Zaplazu in sem se spomnila, kolikrat sem bila tam gori kot deklica, sem se spomnila tudi domačije... In storilo se mi je mило po njej... Domov me je nekaj vleklo, domov na Globoko, k svojim ljudem... In šla sem...«

»Doma si bila tudi?« se je začudil mož. »Glej, glej, pa mi nič ne poveš!«

»Malo sem se te bala, pa sem rajše molčala... Šla sem domov... Ah, kako mi je storilo to dobro!... Videla sem hišo, okoli katere sem tekala mlada deklica, videla sem ljube vinske gorice,

slišala šumenje potoka, ki dere za vasjo čez slapove, in videla sem ljubo sestro...<

>Ali je zdrava?<

>O, da! — Čvrsta je in zdrava... In srečna je. Bog ji je dal otroke, s katerimi je srečna. Nekaj jih je pomohila.<

>Glej, glej!<

>In tudi sina jima, je Bog dal, ki bo gospodaril na domu... In eno hčerko imata še doma...<

>Bo pa zopet svatba... Je čedno dekle?<

>Rezika?... Lepa!... O, ko bi jaz imela tako, kako bi bila vesela!... Lej, ljubi moč, da ti še to povem: Obšla me je bila taka želja po otrokih, pa sem si mislila: Oh, ko bi bila Rezika moja!...<

>Hahaha... Še vedno si otročja!<

>To bi bilo lepo, mislila sem si in sem to tudi Marjeti omenila, in ona mi je rekla: Pa jo imej!<

>Hahaha... Kaj pa boš z njo?<

>Glej ga!... Ti imaš Janeza, jaz bom imela pa Reziko... Ah, lepo dekle je to!... Velika je in močna, da se nikogar ne boji.<

>Ravno za nas bo... Boljšega dekliča bi na vsem svetu ne mogli dobiti... Kmalu pojdeva po njo...<

>Mara! Mara! Ali se ti blede?< jo je vprašal moč prestrašen in jo prijel za roko.

>Zakaj? Vidim, da me ne razumeš. Zato me poslušaj! Rezika bo moja hčerka!<

>Mara!<

>Ti imaš sina, a jaz moram imeti hčerko. O, kako sem srečna, ker sem šla na Zaplaz! O, kako je prav, da moja sestra ni še vseh otrok pomohila. O, da Rezika! Kako mi je všeč! Kaj ne, Janez, ti boš dal svoje Janezu, a jaz svoje Reziki? Kaj ne?<

>Mara! Ti blazniš!<

To rekši je spustil njeno roko in se stresnil:

>Ne bodi! Ne bodi! Zakaj bi norela? Od veselja? Lej, ali ni to prav? Lej, kako bo to lepo! Ti imaš sinka in jaz hčerko, ti daš njemu in jaz njej, in, Janez, da bo vse prav in tako kakor je sedaj, se bosta tvoj Janez in moja Rezika vzela!<

In besede so zveneale tako ljubeznivo, tako sladko.

>Satan! Ti si bila na božji poti?<

>Kje pak?<

>Ja pri satanu! To je vdihnil v te sam satan, pravi satan!<

>Nikar se ne jezi, Janez! Tako je prav! Le pomisli! In ti pojdeš na Globoko, kakor si šel na Visoko, in pripelješ semkaj tudi mojo Reziko, ki je pridna deklica!<

»Jaz? Hahaha! Jaz ne pojdem, pa tudi ti ne pojdeš! Raji jo izpodbijem, predno bi prestopila prag moje hiše! O, Bog! O, Bog!«

Naenkrat so izginile vse prijetne misli, ki jih je gojil o raju na Višavi. Nade so ga ogoljufale, zato ga je obšla silna žalost, saj je videl pred seboj dolgo vrsto dni brez veselja, brez zadovoljnosti, brez sreče. In to bridko spoznanje je rodilo solze, ki so mu zaiskrile v očeh in druga za drugo polzele po licu.

Besnost se je zbirala na Marušinem obrazu, da je komaj zadrževala strast, ki je hotela s staro močjo privreti na dan.

»Janez! O, ti! Čak, da ti povem, kaj mislim: Rezika naj bo Janezova nevesta!«

»To dela satan!«

To rekši je Debeloglav šel od žene proč.

Maruša se je režala za njim in vpila:

»Le beži! Meni itak ne moreš uiti! Hahaha! Tvoj Janez bo moral vzeti mojo Reziko, ako bo hotel imeti Višavo! Hahaha!«

»Satan!«

In možu so se vlile solze po licih. Prsi mu je stiskala neznozna žalost, kakor da bi se hotelo gorje vsega sveta podreti nad njim. Taval je po vrtu nemiren, kakor bi hotel komu uiti. Ali te otožne misli se niso dale odgnati. Mučile so ga. In vstajalo je kesanje, bridko kesanje. Kesal se je za vse, kar je storil in kar ni storil. In neki glas mu je dejal, da bi bilo gotovo drugače, ako bi bil vzel ono Magdaleno namesto Maruše. S silo se je znebil te hudobne misli. Za skednjem se je vsedel za hlod, uprl roke ob kolena in naslonil na roke trudno, skrbi polno glavo. Kakšen bo konec? Ali bo kdaj boljše?

»Ah, zakaj sem se oženil? Ah, zakaj sem varčeval? Zakaj nisem zapravljaj? Zakaj sem vzel k sebi Janeza? Zakaj ni drugače? Ah, zakaj se je zagledal ravno v Magdalenino hčer?«

In zakril si je obraz z rokami.

»Ah, jaz sem jo tudi ljubil, toda preslepil me je denar. Polakomnil sem se, a sedaj je tako! Grozno je sicer, toda prav mi je! Denar ne prinese sreče! To izkušam. O, da bi nihče več ne tako! Ah, Janez, ali mi moreš odpustiti? Ah, zakaj te nisem pustil ondi na mirnem Visokem pri očetu, materi, bratih! Hoteč te osrečiti, sem te vzel k sebi, ko sam sebi sreče nisem znal nakloniti. Janez! Ko bi ti vedel, kako te ljubim! Haha! Bila je na božji poti. Kako lep izgovor! Dokler sem na Višavi jaz gospodar, nikdar ne pride njena Rezika sem. Upal sem, da bo boljše, toda ne zaslužim; pokorim naj se do smrti za lakomnost, lahkomiselnost.«

Iz teh misli ga je vzdramilo ukanje.

Povzdignil je glavo. Noč je že razgrnila mehka krila po krajini. Mesec je poseval izza lahkih oblakov, tu in tam je zamigljala zvezdica. V dolih so vstajale meglice.

Debeloglav je spoznal Janeza, ki je stal na robu, odkoder se je tako lepo gledalo v dolino. Janez je bil obrnjen v ono stran, kjer se vije samotni jarek med griči. Debeloglav se je spomnil, da je nekdanj v lepih nočeh tudi sam postajal in posedal ondi in gledal tja doli.

»Janez, ti ljubiš. O, ljubezen se ne da ukazovati, pa se tudi ne ogoljufati. Proda se lahko, toda gorje, gorje! Janez!«

Janez se je vsedel na tla in strmel tja v bajno noč, v dol, kjer je Samota. Ničesar ni videl, po čemer je hrepenel, toda njegov duh je vasoval.

Tako sta sedela nekaj časa; Janeza je vleklo srce v nižavo v Samoto, in starega k Janezu. Ah, kako bi mu bil rad povedal to in ono! O, kako je vstajala ljubezen do mladeniča, saj ni mogel ljubiti nikogar drugega. On je bil njegov ponos, njegovo upanje. Zato je bil mirnejši, ko ga je gledal.

O, kako ga je vleklo k njemu! Vstal je in polagoma koračil tja. Glas korakov se je izgubljal v mehki travi, zato Janez ni čutil ničesar in je mirno, s polnim srcem zrl v daljavo.

»Dremlje,« si je mislil Debeloglav in je položil roko na mladeničevo ramo.

»Janez!« je izpregovoril starec.

Fant je ves prestrašen poskočil.

»Kdo je? Kdo je?«

Obnašal se je, kakor bi bil vznujen iz najslajših sanj, ki mu še polnijo duha in spomin.

»Hahaha! Kako si se ustrašil!«

Oh, vi ste stric? Vi, oče?« se je čudil fant.

»Kaj delaš tukaj?«

»Nič! Nič! Sedel sem. Hladim se!« je odgovoril Janez v zadregi, in vročina mu je stopala v glavo.

»Hahaha! Vem! Janez, ti ljubiš!«

Debeloglavova beseda je zvenela mehko, mило.

»Oče!«

»Nikar ne taj!« je nadaljeval Debeloglav in gledal v mladeničeve oči. »Kajne, od tukaj se vidi v Samoto?«

Janez se je spomnil, da mora to ljubezen prikrivati, tajiti, ako hoče postati gospodar na Višavi, ker je tako obljubil očetu.

»Oče, jaz ne ljubim več!«

Toda beseda je zvenela tako suho, tako neodkritosrčno.

»Ne taj! Jaz vem, kaj je mladost in kaj je ljubezen.«

Mladič je mislil, da hoče stari izvabiti skrivnost njegovega srca, a sam je bil prepričan, da je za njegovo ljubezen bolje, ako stari ne izve.

»Morda je bilo kaj, toda sedaj ni nič. Oče, verjemite mi, ja z ne ljubim več, jaz je nečem ljubiti. Oh, odpustite mi, ako sem vas žalil!«

»Ali je to resnica? Fant, srce se ne da goljufati!«

»Ne maram več za njo!«

»Zakaj pa hodiš semkaj?«

Stari je pogledal na tla, kakor bi hotel sestiti, toda naenkrat se je premislil in rekel: »Spat pojdi, kaj sanjariš todi!«

»Saj grem, lahko noč, oče!«

Janez je brž šel, kakor bi se bal, da bi Debeloglav ne izvedel skrivnosti njegovega srca. Debeloglav je gledal za njim in si mislil:

»Zatajil si jo. Ah, kakor bi ne vedel, po kaj hodiš semkaj. Izkušenega človeka hočeš preslepiti? Morda je prav tako! Morda bi ti bil povedal več, kakor smeš vedeti. Bolje je, bolje, da ne veš, kako grdo je varal stric svojo ljubico. Ti vidiš moje gorje in prav je, da ne veš odkod izvira, dasi sem ti hotel povedati. Ah, kako me je nocoj vleklo k tebi, da bi si olajšal srce. A, ti si zatajil svojo ljubico. Zatajil sem jo bil tudi jaz.«

Pri tem spominu si je zakril obraz.

»Prav mi je! Bog me kaznuje. O, Janez, da bi ti nikdar ne bil na mojem mestu!«

Debeloglav je krenil nazaj k hiši.

A ubogega fanta je pekla vest, ker je zatajil svojo ljubico. Huj, kako ga je to žgalo!

Sramoval se je samega sebe. »Oj, oj, kaj si bo Marijanica mislila; ali ji bom mogel pogledati v oči?«

Že ga je nekaj vzdigovalo, da bi se vrnil k stricu in mu priznal, da ljubi Marjanico iz Samote, toda živo mu je stopil pred oči oče, spomnil se je svoje obljube, in v ušesih so mu zveneale zadnje očetove besede:

»Mostu do sreče si ne poderi!«

Premagan je padel na trdo ležišče, vzdihujoč: »Marijanica, odpusti! Jaz te ljubim.«

16.

Bližala se je pomlad. Po prisojnih bregovih je ginil sneg, in rumene trobentice so napovedovale prihod lepih solčnih dni, kakršnih si želi bolnik.

Debeloglav je z veselim upanjem zrl skozi otajana okna po prekopih in o toplih popoldneh, ko je dihal preko vrhov topli jug, je šel pred hišo na solnce, da ga pregrejejo topli žarki. Zima mu ni bila storila dobro. Jeseni se je bil pri drvih nekoliko pregrel, a potem se ga je z vso silo lotila naduha, ki ga je bila celo vrgla na posteljo, kjer je kašljajoč preležal nekaj tednov. Nič manj kakor bolezen, so ga zdelale duševne muke, ki jih je prestajal.

O Marušini Reziki ni hotel slišati ničesar, zato ga je obsipala z vsakovrstnim ljubosumnim očitanjem in mu oponašala Janeza. Debeloglav je rad videl, da je Janez posedel včasih pri postelji, da je pasel oči na njegovem obrazu, da je izpregovoril ž njim o tem in onem. Toda ona tega ni trpela.

»He, že zopet posedaš! Tako mlad in tako len! Kaj ni nobene dela?«

Tako je vpila na fanta.

»Mara! Mara! Pusti ga vendar! Kaj ti pač prizadeva?« jo je svaril mož.

»Ti samo njega gledaš! Samo z njim prijazno govoriš! Samo njega imaš rad.«

»O, kako si slepa! Kako mi greniš življenje!«

»Pa naj Rezika k nam pride!«

»Ti si nora!«

Janez kajpada ni gledal prijazno Maruše. Dostikrat ga je obšla želja, da bi se umaknil, da bi pobegnil domov, toda Višava je bila tako lepa! Nič več ni mislil, da bi Višava ne bila njegova. V duhu je že gospodaril ondi. A zagotovila ni imel nikakega, da bila tudi potem njegova, ako bi pobegnil. Skoro gotovo ne.

»O, saj to bo minilo! Čak, stara, jaz ti že vrnem, ko bom jaz gospodar tukaj. E, stric ne bo več dolgo pokašljeval. In potem?«

Tako se je Janez dostikrat grozil v srečo in na videz udano prenašal vse neprijetnosti, ker se mu je tako prijazno smehljala bodočnost.

Ko je izginil sneg tudi po dolih ter so se posušile potje in Debeloglava ni več tako morila naduha, da je mogel vsaj počasi laziti okoli, se je praznično oblekel in se napotil v dolino.

Tožit je šel svoje gorje in iskat tolažbe v župnišče.

Z brevirjem v roki se je izprehajal župnik po sobi, ko je potrkal Debeloglav.

»O, stari, dolgo vas že ni bilo!«

Župnik mu je pomaknil stol.

»Ni mi bilo mogoče. Pozimi sem bil betežen. Ej, naduha, naduha! Ta me ni pustila z doma. Tudi še danes sem težko hodil, pa sem se vendar vzdignil do vas, ker nimam nobenega človeka, kateremu bi kaj zaupal, ki bi mi kaj svetoval.«

»E, veste Debeloglav, naduha se drži starosti. Pozimi se marsikaterega loti, pa sedaj, ko bo topleje, vam bo popolnoma odleglo.«

»Kaj, naduha! Ta bi se še prenašala! Ta mi ne dela preglavice. Druge preglavice so, ki me tarejo. Oh, žena, žena.«

»Z ženo se ne zastopita?« se je začudil župnik, odložil brevir in se vsedel na stol nasproti Debeloglavu.

»Ne zamerite mi, ker vas nadlegujem in dolgočasim s takimi rečmi. Jaz res nimam nikogar drugega. Zaupam vam svojo dušo, zaupam tudi svoje srce, svoje gorje.«

»Le povejte, Debeloglav! Ako je kaj v moji moči, vam rad pomorem.«

»Morda vam težko dene moja pripoved, saj vem, da vsak nerad posluša take malenkosti, — rad neham... nadlegovati vas nočem...«

»Ne skrbite za to.«

Debeloglav je razkrival oprezno, počasi svoje razmere. Izpovedal se je prve svoje ljubezni in vsega, kar je povzročalo ono napeto razmerje med njim in ženo. Pri teh spominih so se staremu iskrile solze v očeh, da ga je župnik motril s sočutjem in zanimanjem; saj ni mogel prej slutiti, da bi na Višavi, kjer so se na videz imeli tako dobro, kjer ni bilo gmotnih stisk, ne moglo biti vse v redu...

»Ah, naj bi bilo po njenem, — saj jaz ne rečem, da bi se moralo ravno tako zgoditi, kakor jaz hočem, — ko bi vedel, da bo prav. Toda ne bo, ne bo! Meni vse nekaj pravi, da ne bo prav, ako mu bomo drugi izbirali ženo. Oh, veste, gospod župnik, jaz vem, kaj je to. Nič ne rečem, da bi bila moja Maruša napačna ženska, — seveda ima svojo trmo in svoje muhe, — katera jih pa nima? — pa vendar ni tako, kakor bi bilo lahko. Jaz ne očitam nikomur, pa tudi nečem, da bi moj fant kdaj komu očital. O, seveda, ko bi se fant že ne bil zagledal v ono dekle, — morda je že volja božja, da se je ravno v to — bi jaz nič ne dejal, naj bi pa vzel od njene žlahte. Toda ljubezen, — gospod župnik — to je čudna stvar! Konja se obrzda, ljubezni se ne more. Seveda smo vse storili, da bi ga odvrnili od te ljubezni, toda kar je, je. Vprašal sem ga, ako še ljubi. O, seveda mi je dejal, da ne mara za njo, toda njegov glas ga je izdajal, njegove oči ga izdajajo. Oh, ljubi jo, ljubi, čeprav taji. Nas hoče varati, toda svojega srca ne bo prevaril. Fant se mi smili, ker nima nič prijetnega pri meni, in dostikrat sem se pokesal, ker sem ga vzel k sebi. Žena ga črti, ker se boji, da bi kdaj Magdalenina hči ne prišla k nam. Zato mu sili tisto Reziko, — saj pred njim ni še ničesar izbleknila, ker ji jaz ne pustim, — zato zahteva, da se premoženje razdeli. Eh, veste, zvitja je pa le, moja Maruša! — Misli si: ako hoče imeti vse premoženje, mora se tako ženiti kakor jaz hočem. — Toda, to ni prav, jaz sem skušen; kar ne ljubiš, s tem se ne veži! O, kolikokrat bi bil že jaz rad preložil, — pa Bog ve, da nisem še pred nikomur drugim potožil — zato nočem, da bi se fant pečal kdaj s takimi mislimi. Sam si naj postelje, ker le potem bo počival sladko, ker le potem bo težave tudi voljno prenašal, ker si jih bo naložil sam. To bi jaz rad videl. Ah, veste, gospod župnik, jaz ljubim ženo, ljubim pa tudi fanta, in rad bi, da bi se obema godilo prav po moji smrti, ki ni daleč. Premišljal sem, kaj bi ukrenil, toda, ljubi gospod, nič pametnega mi ni prišlo na um. Ako hočem dobro fantu, nji ni prav, ako storim po njeni volji, za fanta ne bo prav, a jaz bi rad ustregel obema. Kaj naj storim?«

»Debeloglav, Vi mi preveč zaupate! Tudi jaz bi si ne mogel pomagati v takih stiskah.«

»Ah, vi ste se učili. Vi ste razumen mož!«

»Jaz res ne vem, kaj bi bilo prav.«

»Vi veste. Ah, gospod župnik, ne zapustite me! — Kaj bi storili vi v takem položaju?«

Župnik je vstal in premeril nekolikokrat sobo. Debeloglav ga je spremljal z očmi, da bi bral z obraza, kaj se snuje v župnikovi duši. Župniku je bilo težko.

»Prijatelj, vi ste dolžni poslušati želje svoje žene.«

Debeloglav je osupnjen pogledal.

»In ako vem, da bi ne bilo prav, kar hoče žena?«

- >Pregovorite jo! Dopovejti ji, da tako ni prav, kakor hoče ona!<
- >In, ako si ona dopovedati ne da? Kaj potem?<
- Nemir se je bral na kmetovem obrazu.
- >Potem? Potem storite, kar zahteva pravica!<
- >O, Bog! Ali druge poti ni? Žena ima več pravice kakor fant, in jaz imam pa tudi več pravice kakor žena.<
- >Res je!<
- >In ako porabim svojo pravico v korist fantovo?<
- >Vi ste glava!<
- >Glava!<
- >A spodobi se, da ustrezete željam svoje žene. Skrbeti morate za mir v svoji hiši in v zakonu, sedaj v starosti še posebno.<
- >Toda, ako sem prepričan, da ne bo prav za fanta?<
- >Žena vam mora biti vsekakor več kakor fant. Morda pa ni tako hudo, kakor se vam zdi. Pravite, da vam je dejal, da je ne ljubi več. Morda je res tako. Oh, koliko jih je, ki so imeli prej kako znanje, pa se vendar potem razumejo v zakonu. Fant vendar ni mogel zares misliti, saj ni vedel, da mu boste pustili premoženje. In morda je dekle, katero mu je izbrala žena, tudi pridno in čedno, katero bo lahko ljubil. Ali jo poznate?<
- >Ne poznam je, pa je tudi nečem poznati. Dosti ni prida, ker se še ni omčila. O Bog, o Bog!<
- >Ne tarnajte preveč! Pogovorite se s ženo!<
- >Ko bi jo vi poznali!<
- >Marušo poznam. Ni tako trda. Morda ste vi bolj svojeglavi! Zaradi ljubelega miru morate ustreči ženi. In naposled se pa fantu ne zgodi nobena krivica. Ako ne ljubi te, kakor mislite vi, bo rad vzel ono, ki mu jo je izbrala žena. Ako pa ljubi to tako, da misli, da brez nje ne more živeti, vzel bo to, pa toliko premoženja, kolikor mu odločita; bo že živel.<
- >A potem se Višava razbije!<
- >To vas skrbi? Dragi moj Debeloglav, koliko časa pa še namerjate živeti?
- >Ej, dolgo že ne! Morda še par let. Kha, kha, kha!<
- >In potem pridete pod rušo ko vsi. Glejte, ko boste tam, vam bo malo mar, kaj se godi na svetu.<
- >Res je! Eh, da nisem mislil na to! Pa vendar je moja srčna želja, da bi bila domačija cela in bi si fant izbral nevesto po svoji volji. Veste, tako vam povem, gospod, saj ste razumen mož: najbolje je, da človek izbira in vzame po sreči, da se potem ni treba kesati.<
- >O, gotovo! Tudi jaz sem o tem prepričan. Zato še vedno mislim, da bi bilo najbolje, ako bi vidva z ženo bila enih misli.

Zato jo pogovorite! Ako pa ne morete in bi nastalo zaradi tega v zakonu sovraštvo, pa tudi veste, kaj vam je storiti; vaša žena je.«

»Tako se mi vtepajo mladostni grehi, gospod župnik. To čutim vsak dan. Pa ne bodite nevoljni, ker sem vas toliko časa nadlegoval.«

», kaj? Le mirni pojdite domov! Morda ne bo tako hudo, kakor se vam dozdeva.«

»O, da bi le ne bilo! Z Bogom!«

»V imenu božjem!«

Z velikimi upi je Debeloglav spel v dolino. Nadejal se je, da mu župnik svetuje tako, kakor je hotelo Debeloglavovo srce, toda župnik mu je svetoval, kakor je moral. Nič kaj ni bil zadovoljen Debeloglav. Počasi je sopal, postajal, premišljal in se glasno pogovarjal:

»O, ko bi ona pritegnila k pravici! Kako bi bilo prav. Pa naj bi jo vzela! Naj bi živel z njo! Tudi dolžiti bi ne mogel nikogar, ako bi ne bilo vse prav. Breme, katero si človek oprta prostovoljno, je mora nositi molčé. Oh, ko bi se dala ona pogovoriti! Pa kdo bi na to mislil? Nikoli! Nikoli! — Preveč sovraži Magdaleno. Oj, ko bi vedela, da po krivici! Ljubil sem jo, dokler nisem imel nje, a potem je nisem pogledal iz slabega namena. Hči je pa kakor mati. Saj ne pravim, da ima fant prav! Kaj morem jaz zato? Srce sledi svojemu nagonu. Oh, ko bi si dala to dopovedati! Naj bi se njeni Reziči — Bog ve, kakšna je ta prikazen — dalo nekaj stotakov, kot njen delež, nič bi ne dejal, pa naj bi ostala tam, kjer je, in se omožila, kamor bi hotela, nikoli bi ne vprašal za njo... Toda kar polovico vsega, to vendar ne gre, in še fanta po vrhu, ko človek ne ve, ako sta drug za drugega in se marata. O, Bog jo razsvetli... Moja žena je... O, ko bi nikdar ne bila! Sovražiti jo, je greh, prepirati še z njo, je greh. Moj Bog! Vi ste glava! Žena je več kot fant.«

Nasproti mu je prišel Janez, ko je videl, da stari težko stopa v breg.

»Oče, težko hodite? Opirajte se ob me!«

Fant mu je ponudil roko, katere se je starec vesel oprijel.

»Pot me je zdelala. Noge me kar več tako ne nosijo, kalor so me nekdam. Kaj bo? — Kaj bo?«

»Nič ne bo. Zdravi hoste zopet!«

Staremu je dobro delo, ker mu je prišel Janez naproti. Zadovoljno se je opiral nanj in si mislil:

»Ljubi me, kakor bi bila moja kri. O, škoda, škoda! In ona ga sovraži.«

»Ivan, ali še hodiš posedat tja na rob in gledat doli?« je vprašal čez nekaj časa stari.

Fant je zardel in pogledal v tla.

- »Kajpak! Tam se mi zdi najlepše, odkoder je velik razgled.«
 »In pa v Samoto se vidi. Kaj ne? — O, vem.«
 »Naj se! Malo mi je mar!«
 »O, ti imaš še vedno onega dekliča rad!«
 »Kaj mari dirjam za njo? Ali nisem vedno doma?«
 »Pa jo vendar imaš rad!«
 »I, kajpak! Še ne pogledam je!«
 »Ne verjamem. Tega ne morem verjeti. Ali bi vzel drugo, ako bi bilo treba?«
 »Kaj vem? Nisem še mislil na to!«
 »Pa bo treba misliti! Jaz ne bom dolgo. Kha, kha!«
 »Zato vam ne želim smrti.«
 Prispela sta do hiše. Janez je zapustil starega in šel v hlev k živini.
 »Kaj neki hoče? Zdi se mi, da bi nekaj rad povedal ali pa izvedel. Ej, pa ne bo nič. Jaz vem, da je treba molčati.«
 Marijanico tajiti mu ni bilo več težko. (Dalje prihodnjič.)

Naš praznik

JESENIŠKO KREKOVO PROSVETNO DRUŠTVO

svojim članom in prijateljem

ob

BLAGOSLOVITVI NOVEGA PROSVETNEGA DOMA,

dne 8. septembra 1930.

Naš praznik, da nas ne bi ogrel, da nam ne bi srca napolnil s kipečim veseljem, da iz njega privre solnčna pesem hvalnice Bogu vsemogočnemu in vsedobremu!

Desetletnih sanj naših mož in žena, najboljših fantov in deklet veliki cilj stoji pred nami v snovi in resnici. Dograjen je nov, impozanten dom, pripravljen, da nas sprejme pod svoj gostoljubni krov, vse, ki se bore za Resnico večno in Ljubezen nestrohljivo. — Dan naš je to, dan zmage naših nad in naših upov.

Kakor iz groba se je ječe dvignila boječa misel: »Nov dom postavimo« — in vsa svetla je pred nami bdela, kakor zvezda vodnica delu dolgih let in danes kakor solnce žari in izpričuje nam in zanamcem in slovenski domovini naš idealizem, našo zmagujočo vero.

Iz sebe smo zajeli, iz notranje moči smo rastli. Nihče nas ne podpira kakor Bog! In iz Njega je solnce in iz Njega je rast, da

sovrag imena božjega ves nizek zastira oči — resnici dneva: naši zmagi.

Hvalnice Bogu vsemogočnemu in vsedobremu! Mi nismo nič, le On je vse in Njemu vse in Njega povsod!

Mi hočemo povsod Boga!

Ne pustimo ga izriniti s sveta, ne iz mest, ne iz trgov in tudi ne iz naših vasi. Njegovih žarkov kmečki izbi, Njegove ljubezni delavski bedi, Njegova žezla gospodi vladarski, Njegove pravice družbi človeški!

Če prah smo, prah in vse slabosti njega z njim mi nosimo s seboj, še prah ob žarkem solnčnem dnevu zaraja v zrak in zaiskri. In mi do današnjega dneva naše dograditve in posvetitve prežarjeni smo hiteli, da je naš dan lep in čist in mogočen in svetel, kakor so svetli in prelestni naši ideali ter njih pravečni vzor.

Fran Erjavec:

Od česa Slovenci živimo?

O vsem mogočem govorimo in pišemo in razmotrivamo, prav redko pa razmišljamo o tem, kar je prav za prav v najtesnejšem stiku z nami vsemi vsak dan in vsako uro, namreč o vprašanju: Kako in od česa živimo Slovenci kot celota. Zato vam hočem podati kratek pregled naše gospodarske in socialne strukture.

Na prvi pogled in za marsikoga izgleda to vprašanje precej dolgočasno, toda predaleč bi zašel, če bi vam hotel podrobneje utemeljevati pomen in potrebo takega proučevanja, omenim naj le, da je le prav malo onih srečnih izvoljencev, ki bi res lahko rekli: »Jaz sem preskrbljen in na gorkem, kaj me torej brigajo vse te stvari?« Če je ljudstvo res bogato, tedaj se pozna to v vsaki hiši, ima pošteno delo in vsaj kos kruha vsak, če je pa obratno ljudstvo revno, tedaj se čuti to bolj ali manj pod vsako streho. »Pa kaj naj o tem razmišljamo in to še proučujemo, kar je, je!«, bi mi utegnil kdo odvrniti. Ne, ni res! Zdravnik preišče bolnika, da more ugotoviti bolezen in šele ko odkrije to, more napisati tudi recept za zdravila. Prav tako je tudi z našim vprašanjem. Čim natančneje bomo vsi poznali našo socialno in gospodarsko strukturo, tem prej bomo ugotovili tudi naše gospodarske napake in tem gotoveje bomo znali poiskati tudi pota in sredstva, da si svoj položaj izboljšamo.

Lansko jesen me je marsikako jutro zanesla pot po Šentpeterskem nasipu med mesarskim in frančiškanskim mostom. Cele vrste voz so stale tam, zvrhano naloženih voz zelja, ki so ga pripeljali

kmetje ne le iz bližnje okolice, temveč prav tam izza Šmarne gore, s Sorškega polja, od Grosuplja in drugod. Ko sem vprašal zjutraj za ceno, sem dobil odgovor: »Po tri krone glava.« Kdor je le kdaj obdeloval kako gredico, bo vedel, da mora biti že precejšnja njiva, da se nareže na njej 1000 glav zelja za prodaj. Dohodek te njive bi bil torej za vse leto 3000 kron ali 750 Din. Toda kmet je moral kupiti ali najprej pridelati sadike, orati in dobro gnojiti, parkrat njivo okopati ali opleti, plačati posle in davke, jesti in se obleči. Stroške, delo in skrb vse leto, zato da je jeseni naložil z njive za 750 Din zelja. Toda ko sem v opoldanskih urah vprašal, je stala velika večina voz še vedno nedotaknjenih, kmetje so ponujali glave po 2 K, cele vagone bi ga lahko nakupil po tej ceni v pol ure, toda žene naših delavcev, malih obrtnikov in uradnikov, le takih kupcev je bilo namreč nekoliko, so skušale še od teh borih dveh kron odtrgati vsaj 10, 15 par pri glavi. Kdo bi jim zameril. Moj Bog, pri 800, 1000 ali recimo pri 1200 Din, s katerimi morajo te umetnice življenja gospodinji ves mesec, je treba gledati prav na vsako paro, če hočejo rodbino obleči, plačati stanovanje itd. Znosile so torej te ženice domov nekaj sto, morda tudi par tisoč glav, večino voz so pa odpeljali kmetje zopet domov. Torej niti 500 Din ni mogel izkupiti kmet s svoje njive pri celoletnih stroških, trdem delu in morečih skrbeh.

Glejte, cenjeni bralci, to je slika, ki nam žal le preveč točno kaže današnji gospodarski in socialni položaj našega mesta in vasi, to je: ogromne večine vseh Slovencev.

Popolnoma do istega zaključka pridemo, če premotrimo položaj našega ljudstva s čisto znanstvenimi metodami. Žal nima pri nas menda nihče zmisla za sistematično statistično delo, zato še danes, po devetih letih, ne poznamo skoro nobenih rezultatov ljudskega štetja iz l. 1921. in je seveda silno težko v tem pogledu navajati kake res zanesljive številke. Iz poluradnih virov posnemam, da se je pečalo l. 1921. v Sloveniji od vsega prebivalstva:

s poljedelstvom	63 %
z obrtom in industrijo	13 %
s trgovino	3·5%
s prometom	5·7%
v drž. službi in svobodnih poklicih	5 %
vojakov in ostalih pšklicev	6·8%

Če hočemo prirediti te podatke nekoliko razumljiveje, tedaj bi jih lahko zaokrožili nekako takole:

Kmetiškega ljudstva je v Sloveniji 63% ali dve tretjini, vseh vrst delavstva in obrtnikov okrog 20% ali eno petino, državnih in drugih nastavljenecv okrog 10% ali eno desetino, ostalih 8%.

Sem prištevam seveda tudi vse svoje dotičnih. Z drugimi besedami bi lahko rekli: »Slovensko ljudstvo sestoji po veliki večini iz kmetov in kmetijskih delavcev, ostali so pa delavci in javni uslužbenci, le nekaj malega je pa tudi samostojnih v neodvisnih poklicih. Če primerjamo te številke s statistikami iz predvojnne dobe, tedaj opazimo le to, da se število kmetiškega ljudstva prav počasi znižuje v korist delavstva, sicer je pa slika že par desetletij približno enaka.

Če hočemo tedaj govoriti o socialnem položaju slovenskega ljudstva, tedaj nam je govoriti o našem kmetu, delavcu in obrtniku ter uslužbencu, kajti ti tvorijo skoraj vse slovensko ljudstvo in je ostalih tako malo in tudi po svojem gospodarskem in socialnem položaju tako malo pomenijo v našem ljudstvu, da gremo lahko mirno preko njih.

Najštevilnejši je v Sloveniji še danes in bo še dolgo — kmet. Skoraj dve tretjini slovenskega ljudstva živi od grude, velik del slovenskega delavstva prihaja s kmetov in velika večina najboljšega našega izobraženstva izpod slamnate strehe. Središče slovenske tvorne sile, slovenske domače samoniklosti in oblikovanja slovenske ljudske volje je v slovenskem kmetu, zato je kmetiško vprašanje osrednje slovensko vprašanje. Njegov položaj ima dalekosežen vpliv na položaj celokupnega našega ljudstva. Tega bi se morali zavedati mi vsi mnogo bolj, ker bi se potem ognili marsikakih napak, ki smo jih delali in ki jih še delamo.

Kakšen pa je današnji položaj našega kmeta. Ne bom vas moril z obsežnimi statističnimi pregledi, toda zaključno sliko moram podati, če hočem, da vam njegovo stanje jasno predočim.

Danes je na Slovenskem okroglo 145.000 kmetij, od katerih je:

74% ali $\frac{3}{4}$ malih kmetov, ki imajo zemlje 0—10 ha;

24% ali $\frac{1}{4}$ srednjih in trdnih kmetov, ki imajo zemlje 10 do 50 ha;

1% velikih kmetov, ki imajo zemlje nad 50 ha.

Torej: cele tri četrtine našega kmetijskega ljudstva spada med bajtarje, kajzarje in male kmetiče, katerim zemlja povečini nikakor ne donša toliko, da bi se mogli z njo pošteno preživljati in komaj četrtino je takih, ki za silo živijo, a še ti stojijo na precej mehkih tleh in jim omajajo njih gospodarstvo vsaka večja nesreča. Naše kmetijstvo namreč ne pridela niti toliko, da bi moglo preživljati samo sebe, kaj šele vse slovensko prebivalstvo, zato moramo uvažati skoraj eno tretino krušnega žita, dočim bi lahko izvozili nekaj fižola, krompirja, zelja in nekaj drugih manj važnih pridelkov, a jih zadnja leta že skoraj nimamo kam. Nekoliko bolje stoji le z živinorejo, toda velika večina naših kmetičev ima živine komaj za dom, večjim kmetom pa zaradi pomanjkanja izvoza in drugih okoliščin tudi ne

donaša toliko, da bi mogli govoriti o kaki rentabilnosti njih gospodarstva. Slično je z gospodarstvom. Velika večina naših malih in srednjih kmetov ima tako malo gozda, da ji zadostuje komaj za dom ali je pa v takih legah, da ima le neznatno vrednost, in zaradi tega prihaja bogastvo slovenskih gozdov v prid le neznatni manjšini gozdnih posestnikov in pa številnim prekupcem. Zaključna slika bi bila torej tale: poljedelstvo in živinoreja vsaj malega in srednjega kmeta ne moreta zadostno preživljati, gozda pa nimata toliko, da bi krila iz njegovega donosa svoje primanjkljaje, in je zaradi tega danes večina naših kmetij v veliki gospodarski krizi, ki jo bo treba rešiti, če nočemo, da nam gospodarsko popolnoma propade naš najvažnejši stan. Da je to res, nam najnazornejše dokazuje dejstvo, da je naš kmet, ki je med vojno plačal svoje dolgove, zopet globoko zalezal vanje in da se dražbe kmetiških domov zopet silno množe. Dočim je bilo razpisanih leta 1919. še komaj 15 javnih dražb kmetiških posestev, je pa narastlo njih število l. 1921. že na 37, leta 1923. na 76, leta 1924. na 210 in leta 1925. na 481 in dalje vedno več.

Vzroki te mizerije leže predvsem v pomanjkanju zemlje, zastarelem kmetovanju in drugem. Čeprav žulijo našega kmeta vedno nova in nova bremena, je njegov pridelek vendarle vsako leto manj vreden. Še ono malo, kar more s svojih polj in iz svojih hlevov prodati, mora dati daleč pod ceno, dočim mora svoje potrebščine kupovati razmeroma mnogo dražje nego pred vojno.

Tak je torej danes pravi položaj našega slovenskega kmeta. Maje se deblo slovenskega ljudstva in v takem stanju so v nevarnosti tudi vse njegove veje.

Poglejmo kar najbližjo in najmočnejšo panogo, to je delavstvo. Že spredaj smo povedali, da moramo prištevati med delavstvo vsaj skoro četrtino vsega našega ljudstva. Statistika Zbornice za trgovino, obrt in industrijo izkazuje na Slovenskem za l. 1927. sicer okroglo 29.000 samostojnih obrtnikov, toda vsaj 20.000 jih prav mirno in brez skrbi lahko prištejemo k delavcem, kajti njih gospodarski in socialni položaj se bistveno skoraj ne razlikuje od delavskega. Položaj delavstva se je po vojni pri nas prav močno izpremenil. Če smo pogledali pred vojno v naša industrijska središča, tedaj je bila stvar taka, da je bil v tovarni ali rudniku mož, žena je pa obdelovala doma svoji dve njivici. Pravega proletarijata v modernem pomenu besede je bilo razmeroma malo. Zasluzek je bil srednji, na stara leta je pa onemogli delavec že kako pretolkel v svoji kajži. Brezposelnosti skorajda nismo poznali, kajti če mladenič ni dobil takoj primerneга posla doma, jo je potegnil s trebuhom za

kruhom v alpske rudnike, na Westfalsko ali pa kar v Ameriko, kjer je dobil sicer za trdo delo vendarle tudi precejšen kos kruha.

Danes je stvar precej, precej drugačna. Industrija se je jako pomnožila, toda sočasno so se našim ljudem tudi skoraj zaprla vrata v svet. Tako mora ostati ves ljudski prirastek doma in tega je precej več, nego ga pa morejo sprejeti naše tovarne in rudniki. Spoznali smo torej tudi pri nas brezposelnost, ki je eden najstrašnejših pojavov današnjega gospodarskega in socialnega reda, zlasti če je za brezposelne tako malo poskrbljeno kot pri nas. Razen tega se je pa po naših delavskih središčih tudi tako pomnožil pravi proletarijat v modernem zmislu besede, da postaja vedno važnejši činitelj v naši socialni strukturi.

To sliko nam nudi danes že prvi pogled na naše delavstvo. Še temnejša je pa ta slika, če jo pogledamo podrobneje, zlasti od tiste strani, ki je za delavstvo najvažnejša, to je glede dohodkov. Tu se nam odkrivajo naravnost strašne številke. Če izvzamemo rudarje, katerih zaslužek je za njih težko in nevarno delo naravnost beraški ter poljedelske delavce in posle, katerih položaj bi tudi zaslužil posebno razpravo, tedaj je pri nas po podatkih OUZD iz leta 1928. najštevilnejše delavstvo v naslednjih vrstah podjetij:

kamenje in glina	5.918
kovinska industrija	8.060
tekstilna industrija	7.240
lesna industrija	14.320
oblačilna industrija	10.247
gradbena industrija	11.656

zaposlenih.

Povprečni dnevni zavarovani zaslužek v teh poklicih je znašal leta 1928.:

kamenje in glina	27·34 Din
kovinska industrija	23·20 „
tekstilna industrija	25·10 „
lesna industrija	26·14 „
oblačilna industrija	14·73 „
gradbena industrija (pozimi brez dela) . . .	31·19 „

Tak je torej zaslužek našega delavstva. Najvišji je pri poligrafiji, kjer znaša 47·61 Din dnevno, najnižji pa v oblačilni, kjer znaša le 22·09 Din dnevno, povprečen dnevni zaslužek vsega delavstva je pa 36·75 Din. Če ga prevedemo na zlato vrednost in primerjamo s predvojnim, tedaj vidimo, da so ostali približno pri predvojnih dohodkih le tiskarji, prav vsem drugim se je pa zmanjšal skoraj za polovico. Da si s tem zaslužkom še samec ne more pri-

voščiti skoraj nič, je menda jasno. Zadostuje komaj za hrano in stanovanje, kje je pa obleka, obutev, izobrazba, šport itd., do česar ima pač pravico prav vsak današnji človek. Tudi ne bom izgubljal besed o oženjenih delavcih s številnimi družinami. Vlažne kleti, zasilne barake, stradanje, jetika, počasno umiranje pri trdem delu in morečih skrbah, to je njih usoda. Tu preti katastrofa zlasti naši lepi Gorenjski, ki je porajala nekoč najmočnejše korenjake. Danes... Dočim je porabil predvojni delavec za hrano 32% do 54% svojega zaslužka, drugo mu je ostalo za druge potrebščine, pa zasluži delavec danes pri nas komaj za hrano in stanovanje, časih pa niti za to ne, kolikor mora izdati za druge potrebščine, si mora pritrpati od ust. Posledica tega dejstva je nezadostna prehrana, bolezni in izredna umrljivost. Dočim znaša ta v Holandiji le 5·1⁰/₀₀ in na Francoskem 7·5⁰/₀₀, pa znaša med prebivalstvom v Sloveniji 17·5⁰/₀₀, pri delavstvu samem pa še izdatno več.

Ni namen moje današnje razprave, da bi raziskoval vzroke tega obupnega stanja cele četrtine našega ljudstva in tudi ne, da bi iskal izhodov za rešitev, le ugotoviti sem hotel. Če ga primerjamo s kmetiškim, vidimo torej, da je naš delavec le še na slabšem. Kmet in delavec pa tvorita nad štiri petine vsega našega ljudstva.

Preostane nam torej naloga izpregovoriti nekaj besed še o zadnji petini, ki sestoji po veliki večini iz trgovcev, večjih obrtnikov in javnih uslužbencev. Male obrtnike lahko mirno prištejemo k delavstvu, položaj srednjih trgovcev in obrtnikov je pa precej sličen položaju srednjega kmeta. Trenutno in pri normalnih okoliščinah še izhaja, toda omaje ga vsaka večja nesreča in vsaka večja depresija na gospodarskem polju.

Ali naj opisujem na dolgo in na široko položaj javnega nameščenca, uradnika. Menda ga vsi dodobra poznate in bi bilo obširno razpravljanje o njem pač odveč. Starejše uradništvo z akademsko izobrazbo ima res dohodkov za skromno meščansko preživljanje in kar še spada k najnujnejšim potrebščinam kulturnega človeka, čeprav si tudi to ne more dovoliti niti najmanjšega luksuza; kjer pa tega opazimo, je pa pristradan ali na upanje, masa javnih nameščenecv je pa skorajda že proletarizirana. Tretjina, najmanj pa četrtina dohodkov gre za stanovanje, ostalo naj ženina gospodinjska umetnost porazdeli kakor ve in zna, da bo družina vsaj za silo sita in oblečena.

Če torej vržemo kratek pogled na celokupno našo socialno strukturo tedaj nam je ta precej jasna in nazorno pred očmi: Ogromno večino našega ljudstva tvorita tako zvani mali človek in proletarec v kmetiški, delavski in uradniški obleki.

Le majhen, prav majhen in neznaten je v našem ljudstvu drobec onih, ki jih ne tarejo skrbi za vsakdanji kruh. To nam najlepše dokazuje n. pr. pogled na »našo« industrijo. Koliko pa je v resnici »naše«. Na prste bi jo skoraj lahko sešteli in še ta je povečini v rokah bank, torej v rokah velikega števila majhnih delničarjev ali pa zadrugarjev. Karkoli pa predstavlja kake večje vrednote, od TPD preko Kranjske industrijske družbe, mežiških rudnikov, tekstilnih tovarn v Kranju, tovarne za dušik v Rušah itd. do tovarnic na našem ljubljanskem polju, vse je v tujih, t. j. v židovskih, nemških, francoskih, čeških in drugih rokah, ki kujejo kapital iz žuljev našega delavca in od odtrganih grošev našega kmetiča in uradnika. Naš lastni kapital je le neznaten. Sama zagrebška Prva hrv. štedionica ima skoraj toliko vlog kot vse slovenske zadruške in regulativne hranilnice ter banke skupaj. Naj ima kdo o kapitalijah take ali drugačne sodbe, prav nobenega dvoma ni, da je pomanjkanje lastnega kapitala za vse naše domače gospodarstvo in s tem za vse naše ljudstvo naravnost usodno. Če se naseljuje pri nas tuji kapital, tedaj navadno ne prihaja ta k nam iz kakega solzavega in frazastega navdušenja za naše ljudstvo, temveč iz gole špekulacije po čim najvišjem obrestovanju.

Temna slika o socialni strukturi našega ljudstva, ki sem jo razvijal pred vašimi očmi. Marsikdo bo morda rekel, da celo nekoliko pretemna. Morda je res to, toda glavne oblike te slike so absolutno točne. Prav je, da je tudi v nas še, toliko optimizma, da marsikdaj ne moremo verovati najočitnejši resnici, toda naš optimizem nikakor ne sme zaiti v lahkomišno preziranje živih dejstev, ker se lahko ta nad nami silno maščuje. Samo prirojena slovenska poštenost in pridnost ter kolikor toliko razvita štedljivost nas za enkrat še vzdržuje nad vodo, kaj in kako bo pa s prihodnjim rodom, če si ne bomo znali pravočasno najti potov iz vedno ostrejšje nastopajoče krize, pa sam Bog ve. Posebne razprave bi bilo treba, če bi hoteli vsaj v glavnih obrisih očrtati pota in sredstva, ki vodijo v boljšo bodočnost. Poudarim naj na tem mestu le to, da bi morale najintenzivneje sodelovati pri tem prav vse ljudstvo od izobraženca pa do zadnje služkinje. Gospodarskega in socialnega stanja etičnih enot namreč ne ustvarjajo ne meglene fraze in ne uradne odredbe, temveč najtesnejše sodelovanje vseh tvornih sil vseh slojev. Pogled v zgodovino in tudi po današnjem svetu nam pa kaže, da se te uspešno izživljajo in oblikujejo duševne in materialne vrednote le v čim največji in najbolj gospodarski samostojnosti in neodvisnosti. Zato je gospodarska neodvisnost najvišja dobrina, za katero mora stremeti vsako ljudstvo.

Brat Vilko:

O izseljevanju v tujino

Na tisoče in tisoče zdravih in močnih slovenskih fantov in mož je odšlo v tujino iskat si boljšega življenja in težkih denarcev. Za njimi so odšle žene in otroci. In še vsak dan lahko čitate po naših časopisih o novih izseljencih, o novih iskalcih sreče v tujini. Zdi se mi, da je velika potreba, da se tudi tu enkrat resno pogovorimo o izseljencih in o tujini.

V povestih ste čitali in sami ste že uvideli vzrok izseljevanja: težka gospodarska kriza ali upanje na dolarje je speljalo naše ljudi v tujino, večinoma v Ameriko. In tudi vas že mogoče mikajo in vlečejo dolarji, ki jih pošiljajo vaši znanci ali sorodniki iz Amerike. Toda, ali ste že kedaj natanko pregledali te dolarje, dobro premislili, na kakšen način so pridobljeni? O le pogledjte jih natančno! Krvavi žulji in težak pot se jih drži; prav vsak dolar je tako rekoč prepojen s krvjo in potom ubogega delavca tam daleč, daleč pod zemljo, kamor ne prisije noben solnčni žarek. S tisoči zamahljaji težkih krampov je pridobljen! Sedaj pa primerjajte vaše delo na polju, kjer vas toplo solnce ogreva, kjer čuti vsa narava z vami, kjer se lahko radujete ob petju gostolečega škrjanca, s težkim osemurnim delom pod zemljo, kjer ni delavec varen svojega življenja, ko se vsak dan zaveda: zdaj grem še v rov, iz njega me pa mogoče več ne bo. O, koliko strašnih nesreč se je že zgodilo, ko je bilo hipoma podsutih po 10 ali celo 100 delavcev, večinoma očetov! Vi pa prosti sinovi narave, v nobeni nevarnosti! Taki so torej ti dolarji!

Ali ste že, dragi bratje, kedaj občudovali lepoto svojega domačega kraja? Priljubila so se vam s solncem obžarjena brda in polja, kjer raste in valovi žito kot morje, logi in gozdovi polni lepih bukev, hrastov in smrek. In vso to lepoto naj bi vi zamenjali za slab in smrdljiv duh po tovarnah in rudnikih in še celo v tujini? Ali ne veste, da »mačeha je tujina«? Že pri nas je položaj delavcev v rudokopih beden in težak, kaj pa šele v tujini. Tam ne slišiš prijetne domače besede, ne vidiš tebi dobrovoljnega obraza, ne vidiš domačih gora in brd. Sam si, navezan le na par tovarišev, ki so isto tako mrki kot ti, daleč od domovine, daleč od svojih.

Glejte, že vse to govori proti odhajanju v tujino. Pa mi boste mogoče ugovarjali, češ, zaslužek je pa le lep! Ne rečem da ne. Toda zavedati se morate, da je v vsakem dolarju del vašega zdravlja uničenega, in menda za denar tudi ne marate prodati svojega zdravlja?

Toda še veliko večja škoda se z izseljevanjem dela domači deželi sami. Tu se sedaj povsod ustanavljajo nova industrijska pod-

jetja, nove tovarne in gradile se bodo nove železnice. Odkod si pa sedaj iščimo delavcev? Ali naj jih gremo iskat v Nemčijo ali v Italijo? Ali naj pustimo, da se bo na naših svobodnih tleh šopiril drug človek — tujec?

Na to naj pomisli vsak, ki je namenjen v Kanado ali v Argentino, na Francosko ali Holandijo! Nam se ni treba izseljevati. Naša država meri okrog 250.000 km² in ima komaj 12 in pol milijona prebivalcev. Poglejte samo Italijo! Ni dosti večja od naše države, pa na njej živi 40 milijonov ljudi, ki hočejo vsi jesti. So še kosi v naši državi prosti in svobodni: tam se naselite, tam delajte! In prihranili si boste svojih 10.000 Din, ki jih porabite za pot v Ameriko. To je tudi že kapital! To vložite v hranilnico, namesto v pot in s pridnim delom si boste zbirali čezdalje več in več, »od zrna do zrna pogača, od kamna do kamna palača«, pravi naš lepi slovenski pregovor.

Priden delavec bo našel povesod dela in z delom zaslužek. Res ne tako velik kot v Ameriki, toda doma, ne daleč od domačega kraja in domačih ljudi. In še tole: tisti, ki resnično ljubi svoje hribe, brda in doline, svojo rodno grudo, ta je ne bo nikoli zapustil. In tudi toliko ljubezni moramo imeti vsi do naše lepe majke Slovenije!

Vse to dobro premislite, pa boste z lahkoto uvideli, da je velikanska škoda za nas baš to izseljevanje v Nemčijo, Francijo in Ameriko, in se boste tudi z lahkoto odločili, da ne boste nikoli zapustili naše domovine in rajši umrli tu v skromnem kot v tujini sredi kupov dolarjev!

Anton Komar:

Kvanta

(Povestica.)

Poln je gaj pojočih ptic, polna ribic je vodica. Lapuh, zelen zgor in spod bel, je široko razpel svoj zavihani dežnik. V senci si je izbral svoj prostor, v družbi z enakimi rojaki je močan, vidi se, ostal bo in kljuboval. Šavelj se je pognal nad travo, hoče biti bilkam in cveticam za očaka. Belih cvetov skoraj ni več na travnik, le kimljevec, potisnjen v stran, se še brani ljubosumnim zlatičnicam in kozji bradi. O le počakajte rumene nevoščljivke, bo kmalu tu bela kresnica ali volovsko oko pa modra košarnica. Dobro vemo, kdo bo zmagal. Značajni rod gozdnih dreves je prenovljen. Nežne šale uganja bukva in gaber s povešenimi odrastki, hrast se je oblekel po starodavni noši, smreka in jelka nista tako črna kakor govore ogovarjavci. Še najlepši je macesen, večji pesnik nego breza. Bršlin uživa, zelo uživa, ko se spenja po stari lesniki in belo cveté. Rž se

postavlja s klasjem, ali ošabnico bo dohitela pšenica in prehitel jo bo pijani ječmen, četudi se ziblje zasmehljiva rž v jeklenem sijaju. Vemo iz prejšnjih let, kdo bo zmagal. Krompir, prvi steber naše prehrane, je okopan, koruza, drugi steber, se še pomišlja, vemo pa, da bo naša teta. Da bi le ne bilo kakšnega peska z neba. Bog nas varuj s pomočjo Erazma in Antona. Lilija na vrtu je že tolikšna, da popki nanjo silijo. Vse to pomeni zrelo pomlad.

*

V dvajseti pomladi je Mojica.

»Mama, ali ste dobro spali?« je vprašala mater, dolgotrajno bolnico, ko je vstala zgodaj in videla, da mati gleda.

»Nič kaj dobro, vso noč se mi je sanjalo, ne vem, ali je na tem kaj. Morda je le spanje bolnice, ki samo leži, nič ne dela, zastoj je, pa ima polno domišljij ter strahov.«

»Povejte mi, mama, kaj se Vam je sanjalo, mogoče bom jaz razumela Vaše sanje.«

»Hude so bile, ne vem, ali jih smem tebi povedati.«

»Kar povejte, saj nisem več otrok.«

»Naj bo! Sanjalo se mi je, da sem še dekle doma, pa sem se čutila mater, grozno mi je bilo radi vesti pa pred očetom in materjo, kar verjeti nisem hotela, ker se mi je nekako zdelo, da sem prav živela, samo nikakor se nisem spomnila, da sem omožena in da nisem več pri očetu in materi. Zdihovala sem k Mariji in patroni sveti Uršuli, da ne bom pogubljen.«

Mojico je bilo zadosti sram, vendar je rekla materi: »Oh ubožica! Kajne, kako ste bili veseli, da so sanje bile prazne.«

»Res, vesela sem bila, ko sem bila rešena tolikšne sramote,« je potrdila mati.

Mojica je z materjo govorila že vsako reč. Doslej se je držala pravil Dekliške družbe in se ogibala veseljaškim prilikam, naj so jo še tako vabili. Pelin v srcu je bila bolna mati, a ta pelin jo je varoval pred lahkomiselnostjo in ji dozoril trezen pogled v svet in človeško bedo. S hčersko ljubeznijo je stregla materi v njeni ne posebno mučni ali neozdravljivi boleznii, bila bratu in snahi v pomoč, ki sta imela že štiri otroke, da nista mogla vsemu se postaviti po robu. Skratka, bila je teta kakor jih je več po vaseh.

Njeno srce je bilo prosto, kolikor se more od zunaj soditi o dvajsetletnem dekletu, ki ni zahajalo na ples in se sramovalo tičati za moškimi svetom. Njene stopnje so poznale cerkev, trgovino, mlin, pa vsako leto božjo pot, kadar jo je Dekliška družba priredila. Ljudje skoraj niso vedeli zanjo in so se čudili, kadar so se spomnili nanjo z dobrim imenom.

Fantje so se je malone bali, vsa prešernost jih je redoma minila v njeni bližini. Prijazni so bili ž njo izkušeni možje. Srečen bo, kdor jo bo dobil za ženo.

Prav natančna preiskava bi pač dognala, da je Mojica Evina hči. Neko šibko nado je le gojila, kar se je poznalo po nekaterih malenkostih v njeni noši. Takšne struje v njenem srcu je bil poglaviti znak, da si je prikrajšala krilo kajpak samo toliko, da je bila videti gibčnejša in posvetnejša.

*

Preden je Mojica z materjo dokončala pogovor, je stopil v sobo domači šolarček: »Teta, glejte, tole razglednico je dala poštna Cila za Vas. Dva lepa golobčka, ki se kljunčkata.«

Mojica je prebrala dve tri brezpomembne besede pozdrava in podpis Ivana Podmelška. Zardela je nekoliko iz jeze nekoliko radi sramu. Zakaj nacikljiva karta ni mogla priti v slabšem trenutku.

Kdo je ta Ivan Podmelšek?

Anžičev dijak je za veliko noč pripovedoval Mojici pikro zgodnico: Mojica, nekaj ti moram povedati. — Lé, če kaj lepega veš. — Boš sama presodila. Na Jožefovo je bil prvi solnčni dan po hudi zimi. Šel sem v mestni gaj, sedel na klop in gledal travo in grmiče, kako vse žene v pomlad, da se bo v kratkem razpihnilo cvetje. Prideta dva fanta, ki služita v mestu, in sedeta na sosednjo klop, samo grm je bil vmes, ki še ni zelenel. Enega fanta glas mi je bil znan. Pogledal sem ostro skozi grm in takoj spoznal Koncovega Ivana. Kaj sta govorila, sem večinoma razumel. Ivanov tovariš je kvasil razuzdanosti. Samo glavno reč ti povem. Tovariš je vprašal Konca, če ima že dekleta.

Ta je povedal: »Žal, da še ne. Poznam v domačem kraju neko Mojico — veš, baba kakor jih ni — pa pobožna, da se je fantje bojé; srečen bo, komur bo postlala, ampak moliti bo moral. Preden sem odšel semkaj v mesto v službo, sem si pa le privoščil eno predrznost. Šel sem do nje in jo prosil: Zdaj gremo, nazaj nas več ne bo, daj mi kakšno rožico v spomin. Nekam usmiljeno me je pogledala, da mi je zaigralo srce, pa se obotavljala po svojih rožah, dokler ni odtrgala dolgo steblo nageljna z nerazcvetenim popkom: Ta je pozni, nobenega cveta še nima. Verjameš, da si nisem prav nič upal, dasi je bila sama in je mati v drugem koncu bolna ležala.«

»Šema, bržkone si se ji zameril, da si bil tako boječ. Dekletom so všeč drzni fantje, preveč plahih in lilijskih ne marajo.«

»Jaz Jurček neumni, da nisem tega vedel, kako bi lahko dobil dekleta kakor ob rosi zrastlega. Prvi moj ópravek doma, bo ta popravek.«

Takšno zgodbico je povedal Anžičev dijak in Mojica si jo je dobro zapomnila: Le naj se je loti, bo dvakrat Koncov. Dijaku pa je dejala: Slab piruh si prinesel, upam, da ne bo škodil.

*

Pod jesen je prišel Ivan Podmelšek domov. Brke je imel dovolj zrele in pogum junaški. Pomežikoval je dekletom, pri fantih je hotel igrati vrano med škorci. Vendar ga je domači zrak in vonj opojil toliko, da ni naravnost pohujševal. A govoril je dokaj norčavo.

Hudo je, pa ne gre drugače, povestica je obljubila kvanto. Kvanta pa mora na dan. Tu je. Na Veliko mašo je imela Dekliška družba shod. Ivan je previdno poizvedel za čas in uro ter kakor pajek pletel mrežo, da ujame Mojico. Čakal je nanjo in jo kakor vojak vaju stráže tudi pričakal. Ogovoril jo je sladko: »Mojica, kaj bi glavo povešala, ko si mlada in lepa, pojdi greva k Hostniku za pol ure, bomo katero zapeli pa malo poplesali.«

Mojica, baba kakor jih ni, je krhko rekla: »Kar opravite brez mene.«

»Mojica, če danes ne greš, te ne bom nikoli več pogledal z desnim očesom.«

»Lahko me boš, če ne boš slep.«

Odšla je. Tedaj je vrgel Koncov Ivan za njo najhujšo slovensko kvanto: »Mojica, hinavka, če bi bila kaj prida, bi se lahko izpridila, tako se pa ne moreš.«

Mojico je zbolelo: Torej to ima, ker je živela pošteno, se premagovala in zatajevala, da ji zabrusi fantalin v glavo nesramno kvanto.

*

Med Mojico in Ivanom je regnil prepad, ki se ni dal več premostiti.

Po štirih letih je Mojici mati umrla. In ko je mladi zemljak Levec na priporočilo svojih staršev poslal k Mojici snubače, ji je oče svetoval po reku: Omoži hčer, kadar moreš. Mojica pa je rada privolila. Sedaj je ugledna gospodinja v bogati hiši.

Kakšen konec čaka Konca, ne vemo. Z njim je šlo bolj in bolj navzdol, tako da so matere svarile svoje sinove pred njegovo družbo. Zavozlal se je s krčmarja Hostnika dekle in jo primoran vzel za ženo. Žena je vsak dan bolj suha in črna, vsak dan bolj hudobna z jezikom in trmo. Ivan že resno premišlja, ali bi si mogel, če bi prepustil babi hlače, kupiti hišni mir.

Eden zna, drugi ne

Sultan je pomagal svojemu gospodarju gnati ovce na sejem. Neki kmet je vse ovce kupil in prosil prejšnjega gospodarja, naj mu še Sultana posodi, da bo ovce laže spravil domov. Gospodar zapove Sultanu, naj pomaga gnati ovce še naprej, kupca pa pouči takole: »Ko bosta ovce prignala domov, dajte Sultanu jesti, potem pa mu zapovejte, naj gre domov. Če to storite, bo vse prav.« — Kupec in Sultan priženeta ovce na njihov novi dom in Sultan dobi večerjo. Doslej je šlo vse po načrtu. Ker pa se je zvečerilo, si misli kupec, da ne kaže psa na noč goniti domov, zato ga priveže in zapre v šupo. Zjutraj gre gledat svoje nove ovce, a jih ne najde! Tudi Sultan je izginil! — Ponoči je pregriznil vezi, vdrl svojo ječo, zgnal ovce skupaj ter se z njimi vrnil k svojemu gospodarju. Potem se pa še čudite, ako gospodar pravi, da je njegov Sultan nepreplačljiv!

Drobiž

Za odgovor gre. Mladi Kepec je pri izpitu ves zbehan. »Kaj pa je?« ga vpraša profesor. »Ali ne razumete vprašanja?« — »O, vprašanje že razujem, ampak odgovor me skrbi.«

Identičnost. V kavarni stopi nekdo k obešalniku in sname klobuk. Nekdo drugi pa se mu brž približa in ga vpraša: »Ali ste vi Janez Smuk,« »Ne,« odvrne odhajajoči začudeno. »Jaz pa sem in klobuk v vaših rokah je njegov!«

To je moč! Časnikar izprašuje rokoborca vse mogoče reči. Ta pa mu pravi: »Le pogledjte tole mišico! S tole roko lahko ustavim vlak!« Časnikar se strašno začudi. »Kaj me gledate in se čudite? Saj sem strojevodja!«

Ima vremena! Skozi Pasjo vas je vozil brzovlak proti Ljubljani enkrat na dan. Ves zasopel prihiti k postajni blagajni neki mož in sopihaje vpraša: »Ali bo za brzovlak proti Ljubljani že prepozno?« »Ne, je še dosti časa.« »Koliko pa je potem zdaj ura?« »Osem. Pri-

hodnji vlah gre pa šele jutri ob 7.55.«

Skrivalnica. Voz sena in avto sta trčila in seneni voz se je prekucnil, fant, ki je vozil, pa je stal zraven njega in debelo gledal. »Ali bi ne bilo pametno, da skočiš klicat očeta?« vpraša šofer. — »Saj sam ve, kako je.« — »Kako naj ve, če mu nihče ne pove?« — »Saj je pod vozom!«

Hladno? Stric Jaka je bil sloviti potovalec, pa tudi zelo odkritosrčen. »Ali ste ostali hladnokrvni, ko je skočil lev pred vas?« — »Hladnokrven? Kajpada! Tako hladen, da so mi kar zobje šklepetali!«

Vsak po svoje. Brusača sreča prijatelj in ga vpraša: »No, kako je kaj?« — »Sijajno! Povsod imajo nože zarjavele, kar se da.«

Raztresenost. »Ali ste slišali o raztresenem profesorju, ki je včeraj hotel stopiti v avto, pa se je prekucnil, ker avta ni bilo?« — »Ne! Toda ali ste vi slišali, kako je nekdo prižgal vžigalico, da bi

se prepričal, ali je električno luč ugasnil ali ne?«

Molk je zlato. Jaka obišče prijatelja in zagleda na steni gosli. »Ali si jih kupil?« — »Ne, ampak od soseda sem si jih izposodil.« — »Čemu? Saj vendar ne znaš igrati!« — »Seveda ne. Ampak glavno je vendar to, da sosed ne more igrati!«

Ni je izgubila. Gospa pride od jeze vsa zaripla v kuhinjo. »Meta! Glejte, tole svojo svileno bluzo sem našla v vašem kovčku!« — »To je pa vendar čudno! Pa ste še včeraj pravili, da ste jo izgubili!«

Moderni zemljepisec. Uršič, ali mi moreš pokazati na tej karti, kje leži mesto Rim. — Na karti ga bom težko našel, na radio-aparatu pa vem, da ima številko 80.

Ne bo kupčije. Trgovec: Gospa, tale klobuček se vam čudovito poda. Naredi vas za deset let mlajšo, če se smeim tako izraziti. Gospa: Potem ga ne maram. Trgovec: Pa zakaj vendar? Gospa: Zakaj neki? Kadar ga bom odložila, bom za deset let starejša, ne?!

Trdni dokazi. »Ti Škorec, povej mi tri dokaze, da je naša zemlja res okrogla,« vpraša učitelj. »Zemlja je okrogla, ker to pravi naš ata in vi in naša šolska knjiga.«

Vse bi rad prebrskal. Jurček je hotel vsako stvar otipati, da bi se prepričal, kakšna je in oče ga je večkrat moral kreniti po zvedavih prstih. Nekega dne pa ves vzhicen priteče: »Očka, očka, aeroplan!« Oče pa je ves zatopljen v branje in brž odgovori: »Prav, prav, sinko moj, samo nikar se ga ne dotikaj!«

Velika izguba. Dober starček ustavi na cesti otročička, ki se

bridko joka: »Kaj pa ti je, fantek, da tako jokaš?« — »Moj bratec ima danes prsto, jaz pa ne!« — »Zakaj pa ti nimaš prsto?« — »Ker še ne hodim v šolo.«

Ameriška. Pacifiška železnica, ki prevozi vso Ameriko od vzhodne noter do zahodne obale, je imela precejšnjo zamudo. Neki potnik gre vprašat strojevodja-zamorca, zakaj tako. Ta pa se odreže: »Kaj ne bi imeli zamude! Ponoči je tako mraz, da nam para zamrzne, podnevi pa tako vroče, da se razdalje med mesti od vročine raztegnejo!«

Sodnik je kaznjencu po prestani kazni dal pri odhodu še lepih naukov in rekel: »No, upam, da se ne bova nikoli več videla.« Spokorjenec pa se odreže: »Kaj, gospod sodnik? Pa menda še ne mislite iti v pokoj?«

Motociklist je pred nedavnim povozil delavca. Ta je tožil in zahteval visoko odškodnino, ker mu je motor tako zelo pohabil roko, da je ne more več vzdigniti. »Mislim, da Vam ni roke tako zelo poškodoval, kakor trdite,« pravi sodnik. »Izvolite gospodom pokazati, kako visoko jo še lahko vzdignete!« Delavec vzdigne roko do prsi. »Kako visoko ste jo pa prej lahko dvigali, preden Vas je zadela nesreča?« poizveduje sodnik dalje. »Takole,« odgovori delavec in hitro vzdigne roko visoko nad glavo.

Družina se pomenkuje, kako naj bi se mala punčka oblekla za otroško maškerado. »Oh, mamica, ali bom smela iti napravljena kot mlekarica?« prosi Pikica. — »To ne bo zate, srček moj; saj si vendar premajhna!« — »Veste kaj, mama,« se oglasi navihani Pepe, »Pikica naj predstavlja kondenzirano mlekarico!«

SALDA-KONTE
ŠTRACE — JOURNALE
ŠOLSKE ZVEZKE — MAPE
ODJEMALNE KNJIŽICE;
RISALNE BLOKE
ITD.

nudi po izredno ugodnih cenah

KNJIGOVEZNICA
JUGOSLOVANSKE TISKARNE

PREJ **K. T. D.**

V LJUBLJANI, KOPITARJEVA ŠT.6/II.

Nova založba

T. Z. Z. O. Z.

v Ljubljani, Kongresni trg
(v Zvezdi) priporočasvojo
bogato zalogo

*vseh vrst knjig in revij,
slovenskih, nemških in dr.
Na željo naroča in dobavlja
knjige in revije tudi iz
inozemstva; — antikvaričnih
knjig, ki jih kupuje in prodaja po
najugodnejših cenah; — pisarniških
potrebnosti, kakor papir, tintnike,
svinčnike, radirke, peresa, za-
pisnike, mape in dr. po
najzmernejših dnevnikih cenah.
Solidna postrežbal
Dobro blago!*

Edini slovenski zavod brez tujega kapitala je
VZAJEMNA ZAVAROVALNICA
V LJUBLJANI, na vogalu Masarykove in Miklošičeve ceste

Sprejema v zavarovanje:

1. Proti požaru: a) raznovrstne izdelane stavbe kakor tudi stavbe med časom gradbe; b) vse premično blago, mobilije, zvonove in enako; c) poljske pridelke, žito in krmo.
  2. Zvonove in steklo proti razpoki in prelomu.
  3. Sprejema v življenjskem oddelku zavarovanje na doživetje in smrt, otroške dote, dalje rentna in ljudska zavarovanja v vseh kombinacijah.
- Zastopniki v vseh mestih in farah.

Ljudska posojilnica

reg. zadruga z neomejeno zavezo v Ljubljani

obrestuje hranilne vloge po najugodnejši obrestni meri, vezane vloge po dogovoru ter brez vsakega odbitka. Tudi rentni davki plačuje posojilnica sama. — Svoje prostore ima tik za frančiškansko cerkevijo v lastni palači, zidani še pred vojsko iz lastnih sredstev. Poleg jamstva, ki ga nudi lastna palača, veleposestvo in drugo lastno premoženje, jamčijo pri Ljudski posojilnici kot zadrugi z neomejenim jamstvom za vloge vsi člani z vsem svojim premoženjem, ki presega večkratno vrednost vseh vlog

Hranilne vloge znašajo nad 180 milij. Din

JUGOSLOVANSKA TISKARNA V LJUBLJANI

Najbolje urejena:

tiskarna
knjigoveznica
klišarna
kamen- in offsettisk
bakrotisk

Prvovrstna izvršitev
Zmerne cene

**NAJMODERNEJŠE
GRAFIČNO PODJETJE V JUGOSLAVIJI**